

**აზრის გაღმომცემის ზოგიაერთი ფორმისათვის
თინათინის ლექსებში**

უდაოდ დიდი ბედნიერებაა თინათინის ლექსთა კრებულის გამოსვლა. მინდა ორიოდ სიტყვით გამოვთქვა აზრი კრებულის სახელწოდებასთან დაკავშირებით.

კრებულს სათაურად „თინათინიც“ ვყოფოდა, ვინაიდან „თინათინს“ ორმაგი დატვირთვა აქვს. ერთი, რომ ავტორის სახელია, მეორეც, თინათინი, ქართული ენის განმარტებითი ლექსიკონის თანახმად, არის „არეკლილი, ასხლეტილი, აციმციმებული სხივი (მზისა)“ (ქ.გ.ლ. ტ. IV.: 459). კრებულში წარმოდგენილი შესანიშნავი ლექსები, მართლაც, თინათინებად გვევლინება მკითხველს.

იყო პოეტი, ფლობდე აზრის გამოხატვის საკუთარ, მხოლოდ შენეულ ფორმებს, და ამავე დროს, ხალხისათვის გასაგებად გადმოცემის ხელოვნებას, უდაოდ ღვთის მიერ ბოძებული ტალანტია.

პოეზია იმითაც არის განსაკუთრებული, რომ აზრი სტრიქონებს შორის უნდა ეძებო, სიტყვებსა და სახეებში ჩამალული უნდა იგრძნო და შეიცნო... ჩაწვდე მის არსს.

პოეზია უპირველესად განყენებული, არაამქვეყნიერი სიმბოლოებით აზროვნებაა: მდუმარების ხელოვნებასთან ზიარების ნეტარებაა, რომელიც ხვედრია მხოლოდ უდაბნოს ყვავილთა-ასკეტთა, მესვეტეთა, მოსაგრეთა, ბერ-მონაზონთა, ღმერთშემოსილ მამათა და წმიდა დედათა, რადგან მათ გულში დავა-ნებულია იესო ქრისტე (თინათინი).

როგორც ჭეშმარიტი ქრისტიანი, ამ მწერლობაზე აღზრდილი, თინათინი ქედს იხრის სათაყვანებელი წინაპრის წინაშე და ამბობს: „სიტყვა იარაღია ამა სოფლისა, ხოლო დუმილი - საუკუნო ცხოვრების საიდუმლო“, ან „დუმილი ჭარბ მეტყველების შემაკავშირებელი ჯებირი, ენის ფხიზელი მცველი და ბრძენი მეციხოვნეა“...

ღმერთის დიდებით, წმინდანთა და ქვეყნის დიდებულთა ვადადებულთა წინაშე ქედის მოხრითა და დიდი მოკრძალებით იწყებოდა ყოველი შემოქმედის შედევრი ქართული მწერლობის სათავეებთან. გაეხსენოთ გიორგი მერჩულე: „ბრძანდმეტყველება ვეცხლი არს წმიდაჲ, ხოლო დუმილი ოქროდ რჩეულ“; ვითარცა თქუა სოლომონ“ და აწ მე ვინაჲთ-გან ვერ ძალმიც მოუკლებლად ღოცვაჲ და სუფელთა ყოველთა უდარეს ვარ, ნაკლულევიანებაჲ ჩემი არა მიფლობს დუმილად...“ ან იოვანე საბანისძე, რომელიც სიწმინდის მოყვარე მამფალისა და უფლისა სამოელ-კათალიკოსის „ბრძანებას“ ასრულებს - აღწეროს აბოს მოწამეობრივი ცხოვრება, - ბრძანებს - „და აღვწერე უღირსისაგან გონებისა ჩემისა შემოკრებილი მარტვილობაჲ“... ან თუნდაც „რომელნი აღმოიკითხვიდნენ, რაჲთა ზიარ ღოცვათა თქვენთა იქმნეს კვალად და მერმეცა უღირსებაჲ ჩემი“.

წინაპარ დიდ ავტორთა მსგავსად თინათინიც შესავალში გამოთქვამს მოკრძალებას და ქედს იხრის თავისი ქვეყნის ისტორიის, ხალხის, გმირი წინაპრის თუ თანამედროვე პატრიოტ-ქვეყნისათვის თავდადებულთა, თუ შემოქმედ დიდ ქართველთა წინაშე და შემდეგ წარმოგვიდგენს თავის შესანიშნავ ლექსებს - შემოქმედებას. უფრო ხშირად - „გრძელი სიტყვის“ „მოკლე“ გაღმოცემის ხერხით შექმნილ ლექსებს. თინათინი, მართლაც, ჭეშმარიტად ამართლებს ჩვენი ღირსეული წინაპრის - იოვანე საბანისძის მიერ ნათქვამს - „შრომაჲ შემოქმედისა არს „ბაძვა ჯინჯველისა“.

„დუმილი, ჭარბმეტყველების შემაკავებელი ჯებირი, ენის ფხიზელი მცველი და ბრძენი მეციხოვნეა... მე კი არ ძალმიძს დუმილი, კვლავ სიტყვათა მისტიკურ ზღვაში ვიძირები და ჩემ სახეს, ვით ნაავდრად ცას, დაუნდობლად სერავენ უძღურების ღურჯი ცრემლები“; - ამბობს ავტორი და წარმოგვიდგენს კრებულს თინათინებით.

თემატურად მრავალფეროვანია მისი ლექსები, თითოეული მათგანი კი პოეტის მიერ განცდილი ღრმა ემოციების შედეგია. თინათინი თითოეული ლექსის მშობელია.

თინათინის პოეზიაში თანაბარი სიძლიერით ხასიათდება ყოველი მისი ლექსი ღირიკული თუ პატრიოტული... ღირიკა მისი სულის გამომხატველია... წერს ერთი შეხედვით სუსტი, ფერიასავით ნაზი და ჰაეროვანი ქალი:

...მარტოხელა, მარტოსულო დედოფალო,
გაიშალე ოქროსფერი თმები“... და თვითონ მკითხველი
იქცევი ამ სიტუაციის მონაწილედ... ზაფხულია, ცხელია, გვიანი
საღამოა, შენ ირგვლივ, ახლოს სიცხისაგან გათანგული
ჭრიჭინები ჭრიჭინებენ... და ჭრიჭინებენ... მათ გაბმულ ჭრიჭინ-
ში უცნაური ღამის ფონზე იკვეთება ულამაზესი ქალბატონი...
იისფერი ზამბახების მომლოდინე...

მარტოხელა ოქროსფერთმიანი ქალბატონი სულაც არ
არის საბრალლო, პირიქით, ოქროსფერი მიგვანიშნებს, რომ იგი
თავისი ცხოვრებით კმაყოფილია, ვინაიდან ოქროსფერი სიმბო-
ლოა, იგი მზისფერია, მზე კი არის საწყისი სიცოცხლისა,
სიხარულისა და სინათლისა, ამიტომ ოქროსფერთმიანი ქალბა-
ტონი, დედოფალი მომავლის იმედიან, მხიარულ და დადებით
ემოციებს გადმოგვცემს... იგი ცხოვრების კმაყოფილია და
ცხოვრობს უდარდელად, რაზეც ჭრიჭინების მხიარული და
გაბმული ხმიერობა მიგვითითებს; მაგრამ იისფერი ზამბახები?!
იისფერი ზამბახები მის მოწიფულ ასაკზე მიგვანიშნებს... მის
იისფერ მომავალზე, ამიტომაც დროა, მან მაქსიმალურად
გამოიყენოს თავისი შესაძლებლობები მომავლისათვის: -

„ვერ გავუძლებ მარტოობის დარდებს,

ნუ მიხურავ, ნუ მიხურავ კარებს“...

იისფერი, რომ სევდისა და განშორების სიმბოლოა, ამას
კიდევ ერთი ლექსი გვიდასტურებს და მოვიტან ციტატას:

„და ბავთებში განაბულან საჩუმათო სამხილები...“

საფლავეები დაუფარავს ზამბახებს და ია-იებს...“

ამ შემთხვევაში ია-ია-ც მუქი ლურჯი - იისფერია - თავის-
თავად საფლავეებით გამოწვეული სევდა მტკივნეულია, სევდია-
ნი და იისფერი.

ზემთ საუბარი გვქონდა ოქროსფერზე, მის სიმბოლურ
მნიშვნელობაზე, თინათინის საყვარელ ფერს დავარქმევდი, ვი-
ნაიდან უამრავ ლექსში არის გამოყენებული ოქროსფერის
სხვადასხვანაირი ფორმა: „ყვითელი ქვიშა“, „მზისფერი სამე-
ფო“, მზესუმზირები და გვირილები, ოქროსფერები... რამდენიმე
ფრაზას დავასახელებ: ლექსი „საკანი №7“ -

„ჩემს ფანჯარას დარაჯობენ,

აღბათ მზესუმზირები...“

მზესუმზირავ, ჩემთან მოდი

საკნის კარი გაძიდე...“ ...

კიდევ ერთი სტროფი:

„მე მზე ვარ შენი,
შენ მზესუმზირა...“

გვირილა და მზესუმზირა სიმბოლური სახეა გაბრწყინებული გასხივოსნებული მზისა - სიმბოლო სიცოცხლისა, იმედისა და ბედნიერებისა, სამართლიანობისა.

უიმედობას თინათინი ასე წარმოგვიჩენს:

„მიტკნება ყვითელი კაბა და ვიტანჯები“...

თინათინს მდიდარი ფერთამეტყველება გააჩნია. ყველაფერზე საუბარი შეუძლებელია, მაგრამ მინდა მოგახსენოთ შინდისფერზე, ალუბლისფერზე, მათ შინაარსობრივ მხარეზე...

ტრადიციულად შინდისფერი ქართულ ეროვნულ ფერადაა მიღებული. ეს ფერი დომინირებს უძველეს ქართულ ფრესკებსა და ხატებში. ტრადიციული ქართული ჩოხა სამი ფერის იყო - შავი, თეთრი და შინდისფერ-ალუბლისფერი, ასევე დამოუკიდებელი საქართველოს დროშის ერთ-ერთი შემადგენელი კომპონენტი შინდისფერი იყო... შინდისფერი გამოხატავს სისხლს, - დათხეულს ბრძოლისას. „შინდისფერი“ დომინირებს პატრიოტულ ლექსებში. კერძოდ, „რუკა საქართველოსი შინდისფერია“.

...„შუაღამეა,

ალუბლისფერი მტანჯავს ტკივილი,
დიდგორიდან მოტანილი ყვავილებით
ფარავ შენს სხეულს, მტრისაგან აჩეხილს...
სხვაგან ვხვდებით:

... „ტკბილი სითხე გადაელვარა შენს ფაქიზ სხეულს
და უნებლიეთ, ალუბლისფრად შეგაფერადდა“.

კიდევ: „ო, საქართველოვ

ალუბლისფერი ხარ საოცრება...

სისხლით მორწყული და შეღებილი...

„შინდისფერი“ უხვად ამკობს აღ. სულხანიშვილისადმი მიძღვნილ ლექსს, რომელშიც მიგვანიშნებს ავტორი გმირის თავგანწირვასა და სამშობლოსათვის დათხეულ სისხლზე:

„და ქართულ მიწას ჩაეხვევა სულხანიშვილი,
ალაზნის ველზე შინდისფერი იდგება ღამე,
ალაზნის ველზე შინდისფერი იქროლებს ქარი...“

ეს მოგონება, სამშობლოს შინდისფერი წარსული კიდევ ერთხელ ადავსებს კახელებს სამშობლოს სიყვარულით.

სხვაგან ვხვდებით:

„ჩემს ფანჯარას ასკდებიან ალუბლები,
შინდისფერი მზე მაწამებს ცხელი...“

...შინდისფერი შეგიკერო ჩოხის კალთა...“

და რაც მთავარია: „მე შინდისფერი ვწერე ლექსები“, - ამბობს პოეტი - ლექსები, რომელიც ნაყოფია მისი სულიერი ტკივილებისა, გამოწვეული სამშობლოს წარსულით, აწმყოთი და მომავლით.

ყურადღებას გავამახვილებ კიდევ ერთ პოეტურ სახეზე - ტროპზე. ლექსებში ხშირად ვხვდებით ბროწეულის სიმბოლოს. ჩემი აზრით, ბროწეული საქართველოა თავისი უამრავი სისხლიანი ისტორიული მოვლენით. ლექსებში შევხვდებით ფორმებს: „დახეთქილი ბროწეულები“, „მოჭყლეტილი წვენდათხეული ბროწეულები“; ლექსში ნათლად ჩანს, თუ ვინ და როგორ ახერხებდა ბროწეულის ნაწილებად დაშლას...

ჩემთვის, როგორც მკითხველისათვის, საინტერესო აღმოჩნდა კიდევ ერთი სიმბოლო, სიმბოლო „კალმახები“, კალმახი, რომელიც დაუმორჩილებლობას, წინააღმდეგობას გამოხატავს... საინტერესოა ამ მხრივ ლექსი „მომენტო მორი და გარინდება“ - ლექსი ეძღვნება პოეტ ტერენტი გრანელს - მეოცე საუკუნის 30-იან 40-იან წლების ბოჰემას; გამოირჩეოდა თავისი პოეტური უცნაურობანითა და უცნაურად საინტერესო ლექსებით; თავისი ყოფა-ცხოვრებით პროტესტს გამოხატავდა არსებული წყობის წინააღმდეგ, არ ემორჩილებოდა მისთვის მიუღებელ საბჭოური ცხოვრების წესებს... ამ უცნაური კაცის ხატება - ზამთარში გრძელი, გაღვიძლი ლაბადითა და ყელზე შემოხვეული გრძელი კაშნეთი, შლეგიანივით გრძელი და სწრაფი ნაბიჯებით მოსიარულე, თმაგაწეწილი დიდი პოეტის ტრადიკული ბედით აღსავსე, დღესაც არ ქრება თბილისის ძველ უბნებში... თინათინი ამბობს:

„და ახლა როცა მზისფერ სამეფოს

ძმათა ომების კვალი ატყვია,

აჩაგვარაში, ოქშუმის პირას

ღურჯი კალმახი იხვევს ნატყვიარს“.

აქ ღურჯი კალმახი გამოხატავს პიროვნებას, რომელიც კალმახივით საკუთარი გზით მიიკვლევს მომავალს, არ ემორჩილება არსებულ არასწორ ყოფას და მსხვერპლად ეწირება.

უფრო საინტერესოდ, მრავალმხრივი დატვირთვით წარმოგვიდგენს თინათინი კალმახის სიმბოლოს ალექსი სულხანიშ-

ვილისადმი მიძღვნილ ლექსში „ამალამ“. აღ. სულხანიშვილი ქაიხოსრო ჩოლოყაშვილის თანამებრძოლი – პატრიოტული რაზმის წევრი იყო. ემიგრანტი, სამშობლოს მოსიყვარულე და თავდადებული გმირი, რომელიც ლევილიდან საქართველოში გადმოსვენეს. მისი გარდაცვალება ასე წარმოგვიდგინა თინათინმა:

„ასე კალმახი ეთხოვება ცისფერ სამზოსს,
ასე კალმახი უბრუნდება მზისფერ სათავეს
და ვაღმოსდილი ცისა და მიწის სინამდვილესთან
კვდება უჩუმრად, დაწინწკლული, უბრალოებით“

მხოლოდ კალმახს შეუძლია მდინარის დინების საწინააღმდეგოდ ცურვა, მხოლოდ კალმახი ახერხებს უამრავი წინააღმდეგობისა და სიძნელეების გადალახვას და მიზნის მიღწევას. იგი ყრის ქვირითს - მომავალ კალმახებს, თვითონ კი კვდება, რათა მომავალ შვილებს საზრდოდ დახედეს... ასეთი ბედი არგუნა უფალმა აღ. სულხანიშვილს... ბრძოლითა და წინააღმდეგობით გაიარა მთელი თავისი სიცოცხლე და თავის სამშობლოში დაიმარხა. დაიმარხა იმიტომ, რომ შეახსენოს მომავალ თაობას - სამშობლოს სიყვარული, ერთგულება და გაფრთხილება სჭირდება...

როგორც ვხედავთ ამ ლექსში კალმახი დაწინწკლულია, ანუ, ჭრელი. თეორიულ ლიტერატურაში, ასევე ხელოვნებასა და ეთნოგრაფიაში ცნობილია „ჭრელის“, როგორც სიმბოლოს შინაარსი. როგორც მეცნიერები აღნიშნავენ, „ჭრელს“ რამდენიმე სიმბოლური მნიშვნელობა გააჩნია: ჭრელი სამოსი გამორჩეულობას ნიშნავს, „იგი ამქვეყნიური, საცთურით სავსე წუთისოფლის სიმბოლოა“. აქვს სხვა მნიშვნელობაც, კერძოდ, „წუთისოფლის ცვალებადობას, მრავალფეროვნებასა და მისი სიმუხთლის სიმბოლოა“ (ნ. სულავა). ჩვენს შემთხვევაში დაწინწკლული კალმახი მიგვითითებს, რომ ადრესატს - აღ. სულხანიშვილს – ჭრელი და მუხთალი ცხოვრება რგებია: სრული ფიასკო, სამშობლოდან გაძევება, უცხო ქვეყანაში დაბერება, სამშობლოს მონატრება... როგორც ვხედავთ, ლექსის სტრუქტურა მშვენივრად გადმოგვცემს შინაარსს.

საინტერესოა კიდევ ერთი სიმბოლო - თევზი, რომელიც ასახიერებს სიცრუესა და უნდობლობას. ლექსი „ელეგანტური თევზი“ ამას გვიდასტურებს:

„... და ვილამაზებ ფასადს, რა ენადვლება თევზებს
და ამ სიცრუის ფასად, ვწერ ელიტარულ ლექსებს...“

მოვიტან კიდევ ერთ ნიმუშს ლირიკული ლექსიდან „ღამის ზარი და გოეთე“ -

„...შენ ახლა წყნეთის გაგრილებს სიო,
ჩინური ჭიქით სვამ მწვანე ჩაის...“

საინტერესოა ფორმა ჩინური ჭიქა - ფინჯანი, მწვანე ჩაი... ფინჯნით ჩაის ან ყავის სმა, როგორც ლექსის პასაჟი, უცხო არ არის ევროპული პოეზიისათვის, ფინჯანი სიმბოლურად ყოფითობას გამოხატავს, რატომ ჩინური? - ჩინური ფაიფური ყოველთვის გამოირჩეოდა სიფაქიზით, მრავალფეროვანი ნახატებით, განსაკუთრებული ხარისხით, ანუ იყო ძვირფასი. მწვანე ჩაი - სასურველი სითხე. მწვანე ფერი სიცოცხლის სიმბოლური გამოსახულებაა. სიცოცხლის დასაწყისი. ლექსი წარმოგიდგენს სიუჟეტს (ნახატს), სადაც ცხოვრებით კმაყოფილი პიროვნება წყნეთის აგარაკზე იგრილებს შუბლს... აქ გამოხატულია ავტორის ირონიული დამოკიდებულება საკუთარ თავზე შეყვარებული პიროვნების მიმართ.

შეუძლებელია არ გავაჟღერო ზოგიერთი მხატვრული ფორმა-სახე: ფრაგმენტები ლექსებიდან.

„აისიდორა დუნკანივით ცეკვადა წვიმა“ - წვიმის ბურთულა წვეთები მეოცე საუკუნის დასაწყისის პრიმაბალერინას აისიდორა დუნკანის - დიდი პოეტების ს. ესენინისა და ვლ. მაიაკოვსკის სიყვარულისა და მუზის - ჰაეროვან ცეკვას გვაგონებს..

„...ციმციმებენ მარგალიტის ყელსაბამივით
ჩემი ცრემლები - ფერმიხდილი ბალერინები“...

„...თუთიყუშები ჭიკჭიკებენ უცხო ენაზე“... - მიგვანიშნებს სახე და ენა დაკარგულ ქართველზე.

„სარფის საზღვარზე მზემ ჩამოიხრჩო თავი...“

„საფერავივით დაიღვარა მინდორში ღამე...“

საფერავისფერ ბალახებში ვწევარ და მცივა“...

„გათენებისას მზემ მომპარა

ოქროს მტევანი და ჩათაფლული რქაწითელი

აისხა მძივად“...

„მწიფე მარცვლებს შემოვიხვევ ყელზე მძივებად“...

ასეთი ფორმებით მშობლიური მხარის, სამშობლოს სიყვარულის გამოხატვას ვერსად შევხვდებით. ეს სიყვარული თინათინისეულია მხოლოდ.